
**ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»**

ДІЛОВА ТА НАУКОВА УКРАЇНСЬКА МОВА:

**методичні вказівки
до практичних занять (модуль 2)
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти**

Запоріжжя 2025

УДК 811.161.2(072)
Д46

Рекомендовано на засіданні
Науково-методичної ради
ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА»
(протокол № 2 від 21.11.2025 р.)

Укладач:

Дворянкін В. О., к. філол. н., доц.

Д46   Ділова та наукова українська мова : методичні вказівки до практичних занять (модуль 2) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти / уклад. В. О. Дворянкін. Запоріжжя : ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», 2025. 23 с.

Методичні вказівки містять плани та завдання до практичних занять за модулем 2 «Академічне письмо». Рекомендовано для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

УДК 811.161.2(072)

© ТОВ «ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «МЕТІНВЕСТ ПОЛІТЕХНІКА», 2025

ЗМІСТ

Вступ	4
Модуль 2. Академічне письмо	6
Практичні заняття 10–11. Академічне письмо як різновид наукового (академічного) спілкування. Специфіка академічного тексту	6
Практичні заняття 12–14. Особливості українського академічного тексту	8
Практичні заняття 15–16. Мовна особистість доповідача	16
Перелік рекомендованих джерел	19

ВСТУП

Студіювання дисципліни «Ділова та наукова українська мова» спрямоване на здобуття знань про офіційно-діловий і науковий стилі української мови. Вивчення предмета передбачає ознайомлення з основними вимогами до складання й оформлення ділових паперів, опанування мови спеціальності, вироблення практичних навичок усного й писемного професійного мовлення.

Особливостями курсу є розгляд основних відомостей про українську мову як багатоаспектну лінгвістичну систему, мовних засобів текстів наукового й офіційно-ділового стилів, оволодіння технологією роботи із сучасним українським фаховим текстом, студіювання вузькоспеціальної термінології як частини лексики мови обраного фаху, огляд основних змін у новій редакції Українського правопису.

Дисципліна «Ділова та наукова українська мова» належить до обов'язкових освітніх компонентів циклу загальної підготовки майбутніх фахівців-бакалаврів, оскільки володіння державною мовою є невід'ємним складником професійної підготовки всіх фахівців у закладах вищої освіти. Пропонований курс допоможе підвищити загальний рівень грамотності, удосконалити мовнокомунікативну та мовнотермінологічну компетенції здобувача вищої освіти й засвоїти специфіку сучасного ділового та наукового спілкування.

Основні цілі навчання:

– вільно спілкуватися з професійних проблем державною мовою усно й письмово, обговорювати результати професійної діяльності з фахівцями та нефахівцями, аргументувати свою позицію з дискусійних питань;

– розробляти тексти й документи з питань професійної діяльності, спілкуватися українською професійною мовою;

– сформуванню вміння працювати з різними типами словників і довідників у фаховій діяльності;

– розвинути вміння використовувати інформацію з авторитетних лінгвістичних сайтів;

– демонструвати культуру мислення та виявляти навички щодо організації культурного діалогу на рівні, необхідному для професійної діяльності.

Методичні вказівки до практичних занять за модулем 2 «Академічне письмо» укладено для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Запропоновано плани й завдання до семи практичних занять за другим модулем, що містить теми, зміст яких відповідає програмовому матеріалу. На восьмому практичному занятті здобувачі виконують контрольну роботу за другим модулем (тестування).

Згідно із семестровим графіком (платформа Moodle) у модулі «Завдання» до відповідного практичного заняття вказано конкретні завдання (вправи), які потрібно виконати в письмовій формі, та вимоги до їхнього оформлення.

На кожному практичному занятті здобувач може отримати по одному балу лише після перевірки виконаних письмових завдань, завантажених у модулі «Завдання» до певного практичного заняття. Крім того, упродовж семестру необхідно пройти вісім тематичних тестів (згідно з програмою заплановано вивчити вісім тем за двома модулями). Доступ до згаданих тестів відкривається після вивчення конкретної теми курсу. Розроблено тестові завдання множинного вибору з однією правильною відповіддю (правильна відповідь – 1 бал). У процесі виконання тестових завдань потрібно обов'язково застосовувати правила нової редакції Українського правопису (2019). Максимальну кількість балів, яку можна отримати за кожний тематичний тест, вказано у відповідній секції дистанційного курсу (3 або 4 бали).

Для виконання поточних письмових завдань і проходження поточних тестів викладач надає по три спроби. Один бал виставляють за письмові завдання до практичного заняття в тому разі, якщо виконано правильно не менше ніж 60 % вправ. Здобувачі мають змогу більшу частину запропонованих завдань виконувати усно під контролем викладача на практичному онлайн-занятті (відтак письмові завдання подають на перевірку).

МОДУЛЬ 2 АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 10–11 ТЕМА. АКАДЕМІЧНЕ ПИСЬМО ЯК РІЗНОВИД НАУКОВОГО (АКАДЕМІЧНОГО) СПІЛКУВАННЯ. СПЕЦИФІКА АКАДЕМІЧНОГО ТЕКСТУ

План

1. Науковий стиль у професійному мовленні.
2. Основні підстилі наукового стилю.
3. Науковий текст, академічна комунікація.
4. Поняття про академічне письмо, його особливості.
5. Жанри академічного письма: первинні та вторинні.

Завдання

Під час виконання вправ обов'язково застосовуйте норми Українського правопису 2019 року.

1. Користуючись мережею «Інтернет», з'ясуйте, які значення має термін «академічне письмо».

2. Відредагуйте подані словосполучення, сполучення слів та речення.

Вживання у більш вузькому значенні; учбовий заклад; учений ступінь; більше ста респондентів; моє особисте враження; знаючі працівники; приведені показники; уточнюючі запитання; раз в місяць; по алфавіту; малочислені відвідувачі вебсайту; багаточисленні приклади; співробітництво в науковій області; дякуючи кліматичним умовам; отримати широке розповсюдження.

У науковій статті зустрічаються мовні помилки. Таке припущення – вірогідне. До них відносяться такі фактори... По цій темі має декілька статей. Співставляти собівартість продукції з середньою ціною її реалізації. За даними Держкомстату, торік рівень інфляції склав 20 %.

3. Прочитайте уривки з наукових текстів. Відредагуйте, якщо є в тому потреба. Запишіть правильно (виправлені варіанти слів, їхні форми, розділові знаки тощо підкресліть хвилястою лінією). Визначте, які норми сучасної української літературної мови порушено в реченнях.

3.1. Можемо зробити висновок що менеджери повинні були переглянути свої погляди на застарілі способи управління та діяти дуже швидко використовуючи новітні теорії управління.

Наразі, менеджери зіткнулися з новою проблемою – необхідністю відновлення конкурентоспроможності персоналу після наслідків COVID-19 (З інтернету).

3.2. Аналізуючи офіційні документи Консультативної місії Європейського Союзу можна визначити пріоритети у роботі місії, як напрямку діяльності, що розкриваються у наступних положеннях. Перший напрям, виявляється в управлінні персоналом у секторі цивільної безпеки з метою належного надання якісних послуг населенню. Другий - забезпечення державними органами підтримання миру і права на зібрання згідно з міжнародними стандартами дотримання прав людини (З інтернету).

3.3. Відтак, одним з актуальних завдань вітчизняних вчених правознавців є проведення сучасних комплексних досліджень принципу добросовісності в праві, в яких були би висвітлені основні теоретичні та прикладні аспекти цієї теми, проаналізовані особливості застосування принципу добросовісності в нормах міжнародного права і національного законодавства держав (насамперед континентальної правової сім'ї), сформульовані пропозиції щодо імплементації вказаного принципу у правовій системі України (З інтернету).

3.4. **Актуальність теми.** Одним з основних шляхів прискорення науково-технічного прогресу є автоматизація проектно-конструкторських робіт на базі широкого застосування програмних засобів моделювання в поєднанні із сучасними пакетами розв'язання оптимізаційних задач.

До даного класу відносяться задачі оптимального покриття, зокрема задачі оптимального покриття довільних областей кругами. Одна з основних областей застосування задач кругового покриття – сенсорні мережі – є відносно новою областю, де технології швидко розвиваються в останні роки і використовуються для розв'язання задач у самих різних галузях (З інтернету).

4. Прочитайте уривок з автореферату дисертації. Відредагуйте, якщо є в тому потреба. Запишіть правильно (виправлені варіанти слів, їхні форми, розділові знаки тощо підкресліть хвилястою лінією). З'ясуйте, до якого підстилю наукового стилю належить згаданий жанр.

У **Вступі** обґрунтовано актуальність дослідження, вказано на зв'язок роботи з науковими планами та програмами, визначаються мета і завдання, об'єкт та предмет, а також методологія дослідження, розкривається теоретичне і практичне значення отриманих результатів, сформульовано положення та висновки, які становлять наукову новизну дисертації, наведено дані про апробацію та публікації результатів дисертаційного дослідження,

наведено структуру та обсяг роботи (з інтернету).

5. Ознайомтеся з авторефератами дисертацій із вашого фаху. Проаналізуйте їх за структурою, змістом, призначенням, мовним оформленням, обсягом.

6. Ознайомтеся з дисертаціями з вашого фаху. Проаналізуйте їх за структурою, змістом, призначенням, мовним оформленням, обсягом. Які види дисертацій виділяють? Охарактеризуйте складники вступу до дисертації. Поміркуйте, який зв'язок курсової та кваліфікаційної (магістерської) робіт із дисертацією.

7. Подивіться вебінар «Академічне письмо – потенціал наукової фахової української мови» (<https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5+%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%BE+%E2%80%93+%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB+%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97+%D1%84%D0%B0%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97+%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%BE%D1%97+%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8>).

8. Розкрийте особливості наукових статей (типи, структура, зміст, призначення, мовне оформлення, обсяг тощо). Які мовні конструкції доцільно вживати в наукових статтях? Чим відрізняються тези від статті?

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 12–14

ТЕМА. ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ТЕКСТУ

План

1. Науковий стиль у професійному мовленні.
2. Основні підстили наукового стилю.
3. Жанри академічного письма: первинні та вторинні.
4. Структура академічного тексту. Логіко-смісловий аналіз побудови речень та абзаців.
5. Вступна й висновкова частини у структурі академічного тексту.
6. Рамкові й ситуативні мовні кліше в академічному тексті.

7. Бібліографічна культура науковця. Вимоги до оформлення бібліографії.

8. Графічні скорочення.

Завдання

Під час виконання вправ обов'язково застосовуйте норми Українського правопису 2019 року.

1. З'ясуйте, які значення мають такі терміни (див. лекцію 6 на платформі Moodle):

- «інформація академічна» / «інформація наукова»;**
- «комунікація академічна» / «комунікація наукова»;**
- «стиль академічний» / «стиль науковий»;**
- «текст академічний» / «текст науковий».**

Порівняйте їхні дефініції.

2. Загальновідомо, що останнім часом у процесі написання наукових текстів активно використовують слова іншомовного походження. Поміркуйте, як уникнути надмірного вживання згаданої лексики. Доберіть власне українські відповідники до поданих іншомовних слів.

Спорадичний, інтеракція, вербалізувати, акумулювати, варіабельний, артикулювати, лімітувати, пролонгувати, маркер, гомогенний, гетерогенний, імпліцитний, експліцитний, стратифікація, релевантний, рецепція, темпоральний, інвестор, девайс, каузальний, концептуалізувати, елімінувати, рафінований, дефект, вакцинація, транзитивний, деградація.

3. Прочитайте речення, дібрані з наукових текстів. Відредагуйте й запишіть правильно (виправлені варіанти слів, їхні форми тощо підкресліть хвилястою лінією). З'ясуйте, які норми сучасної української літературної мови порушено в поданих реченнях.

При використанні даної моделі велике значення надається часу перевезення.

У відповідності до головної мети існування HUB:UA фінансування такої мережі хабів має відбуватись за рахунок як приватних, так і державних коштів.

Відтак, робоча гіпотеза дослідження така: складність розвитку вітчизняної ринкової логістики потребує створення відповідних організаційно-економічних механізмів <...>.

Напротязі перших місяців після відсипання породи під дією атмосферних опадів починаються процеси хімічного та біохімічного окислення піриту <...>.

Підтверджено доцільність використання складних систем перехідних металів з неметалами в якості жароміцних і жаростійких матеріалів.

Згідно аналізу, дискові відрізні фрези виготовляються різних конструкцій, проте стандартні конструкції відрізних фрез мають цілий ряд істотних недоліків, внаслідок чого процес стружко утворення, при різанні, проходить в складних умовах, що приводить до збільшення зусиль різання на зубцях фрези та, відповідно, поломки зубців та самої фрези.

Дослідженнями дискових відрізних та прорізних фрез присвячені роботи Лороха Р., Боронко О.О., Семьонова О.В., Панчука В.Г., Балицької Н.О.

Згідно звіту Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), на кінець 2020 року частка інтелектуальних лічильників з дистанційним зчитуванням становить 1,8 млн одиниць або 9,9 % від загальної кількості лічильників електричної енергії, що не дає можливості отримувати значення сумарного електричного навантаження напряму з систем АСКОЕ.

По мірі підвищення температури продуктів горіння витрата доменного газу зменшується до значення, що відповідає холостому ходу печі.

Використання стартер-генераторів дає значну економію в масі пускових пристроїв, так як одна електрична машина виконує функції двигуна і генератора. Широко використовуються на транспортних об'єктах в якості стартер-генератора машини постійного струму (З інтернету).

4. Відредагуйте подані словосполучення.

Крупні підприємства, чисельні приклади, піднімати питання, дослідження по темі, підведення підсумків, підібрати приклади, об'єм зібраного матеріалу, діючі документи, виявлення найбільш суттєвіших ознак, дана стаття, познайомитися з методичними рекомендаціями, згідно до складеного плану, формулюючи експеримент, прийняти участь в обговоренні, розробка питань, у дисертаційному дослідженні, у повному об'ємі, узагальнюючі поняття, мова йдеться про, у цьому році, грати роль у науці, на даному етапі розвитку, встає питання, у подібному випадку, актуальність даної теми, прийти до висновку, позиція по відношенню до даної теорії, займає важливе місце, відноситься до найактуальніших проблем, у квітні місяці 2021 року, найважливіші характерні явища, чисельні порушення.

5. Прочитайте уривки з авторефератів дисертацій. З'ясуйте, до якого підстилю наукового стилю належить згаданий жанр. Відредагуйте тексти, якщо є в тому потреба. Запишіть правильно (виправлені варіанти слів, їхні форми, розділові знаки тощо підкресліть хвилястою лінією). Визначте рамкові й ситуативні кліше в поданих текстах.

5.1. Актуальність теми. Економіка України з моменту створення незалежної держави спрямувала свій курс на формування та розвиток ефективних ринків реального сектора економіки, тобто ринків товарів та послуг. Чисельні роботи щодо ринкового устрою економіки та дослідження самих ринків показує, що основним структуроутворюючим елементом товарного ринку є товар, як засіб задоволення потреб споживача, що є носієм доданої вартості. В свою чергу, останній є джерелом утворення накопичення ресурсів (у тому складі, інвестиційних) для подальшого їх використання та розвитку. Отже, саме товарне виробництво є основним і вирішальним шляхом створення ресурсів для економічного розвитку. Але в сучасних умовах товарне виробництво в національній економіці стабільно знижується, а стан накопичення необхідних обсягів ресурсів стає незадовільним, що потребує пошуку відповідних ефективних джерел економічного розвитку. Структурний аналіз товарних ринків доводить, що традиційні функції виробника – утворювача доданої вартості – можуть успішно виконувати інші господарюючі суб'єкти, які приймають участь у товаропросуванні та обслуговуванні товару – тобто ті, які визначено як логістичні суб'єкти ринку. На цій підставі введено поняття «ринкова логістика». <...> (З інтернету).

5.2. У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету роботи та задачі дослідження, які потрібно розв'язати для її досягнення. Розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів, наведено відомості про апробацію результатів та публікації.

У першому розділі досліджена предметна область, здійснена постановка задачі й наведений огляд літературних джерел, присвячених розв'язанню задач оптимізаційного покриття області колами, та перелік основних публікацій, присвячених інтервальному аналізу. Було приділено увагу розгляду робіт як вітчизняних, так і закордонних вчених: Стояна Ю.Г., Яковлева С.В. <...> (З інтернету).

5.3. Актуальність роботи. Задача пошуку інформації є однією з ключових в області комп'ютерних наук. Якщо в функціоналі системи присутня необхідність працювати безпосередньо з користувачьким запитом, який часто складається з декількох неформальних критеріїв і вимагає певного семантичного аналізу, то обробка отриманих результатів повністю лягає на плечі

користувача. <...>

Мета та задачі дослідження. Метою дисертації є розробка моделі обробки семантично-неструктурованих документів для генерації відповідей в пошукових системах.

Для досягнення мети були поставлені та вирішені наступні задачі дисертаційного дослідження:

1) визначити концепції моделі вилучення інформації та архітектури системи, для чого провести аналіз і порівняльну характеристику фундаментальних моделей уявлення текстових знань, з метою обґрунтованого вибору оптимальної для вирішуваної задачі;

2) розробити математичну модель представлення семантичних властивостей текстів, спроможну працювати із достатньо формалізованим типом тексту і автоматично формувати програмну семантичну модель як окремого документа, так і всього корпусу знань в цілому <...> (З інтернету).

5.4. Мета і задачі дослідження. Узагальнене порівняння показників відомих і перспективних конструкцій електромагнітних систем однофазних і трифазних трансформаторів та реакторів з шихтованими магнітопроводами на основі цільових функцій структурного синтезу.

Для досягнення зазначеної мети поставлені і вирішені наступні завдання:

1. Аналіз традиційних та інноваційних конструкторсько-технологічних рішень елементів електромагнітних систем однофазних і трифазних електромагнітних статичних пристроїв.

2. Аналіз оптимізаційних методик та обрання методу проєктного синтезу електромагнітних статичних пристроїв, що відрізняються структурно-геометричними особливостями електромагнітних систем.

3. Розробка узагальнених моделей показників маси, вартості і втрат активної потужності варіантів однофазної електромагнітної системи з прямокутними перерізами стрижнів шихтованих магнітопроводів <...> (З інтернету).

6. Прочитайте уривки з дисертацій. З'ясуйте, до якого підстилю наукового стилю належить згаданий жанр. Відредагуйте тексти, якщо є в тому потреба. Запишіть правильно (виправлені варіанти слів, їхні форми, розділові знаки тощо підкресліть хвилястою лінією). Визначте рамкові й ситуативні кліше в поданих текстах.

6.1. В якості алгоритмів навчання використано [299, 300]: алгоритм зворотного поширення помилки (Back Propagation), алгоритм швидкого розповсюдження (Quick Propagation), алгоритм

сполучених градієнтів (Conjugate Gradients), квазиньютонівський алгоритм (Quasi Newton), алгоритм Левенберга-Марквардта (З інтернету).

6.2. Під час розробки будь якого сервісу чи додатку багато уваги приділяється бізнес моделі, функціональним можливостям а також вибору технології та архітектури згідно якої він буде працювати. Вдала бізнес модель та підбір функціоналу дасть змогу успішно продавати сервіс та створювати конкуренцію на ринку. З іншої сторони не менш важливою є технологія та архітектура, адже саме вони будуть визначати наскільки якісно зроблений сервіс, наскільки стабільно він працює, та наскільки зрозумілий він для користувача і не тільки (З інтернету).

6.3. Вимірювальна техніка акустометрії базується на широкому переліку електро-акустичних перетворювачів, що забезпечують випромінювання тестових акустичних хвиль у заданому спектрі частот, зокрема, гучномовців та приймачів відбитих сигналів, зокрема, мікрофонів [135] (З інтернету).

6.4. Аналіз робіт Зіньковського Ю.Ф., Уварова Б.М., Штейнберга Д.С., Терещука Р.М., Бегер Е., Перри К., Агліетті Г.С., Ульріха Р.К., Колінза Д.А., Робертсона С.Т., Емі Р.А., Матвійківа М. Д., Ройзмана В. П. і др. дозволяє зробити висновок про те, що на сьогодні застосування розрахунково-експериментальних методів оцінки напружено-деформованого стану і динамічних процесів в деталях, вузлах та блоках електронної апаратури суттєво ускладнюється через такі причини як відсутність загальноприйнятої термінології, методик оцінки міцності та норм міцності, за якими повинно вестись проєктування, розрахунки, випробування і впровадження у серійне виробництво та експлуатацію виробів електронної апаратури, на противагу багатьом іншим галузям техніки. Крім того, складність натурних конструкцій, які представляють собою багатозв'язкові механічні системи і спроби розрахунку їх напружено-деформованого стану часто приводять до неточності рішень і компрометують найсучасніші методики розрахунку особливо в умовах нестабільності фізико-механічних характеристик використовуваних матеріалів і технології виробництва (З інтернету).

6.5. Зважаючи на особливість досліджуваного матеріалу, процес комп'ютерного моделювання проводили згідно рекомендацій [186], використовуючи метод пористих середовищ. Процес моделювання даного процесу базується на розв'язанні системи диференціальних рівнянь Нав'є-Стокса, а також рівняння нерозривності потоку [168], які описують рух реальних рідин, ітераційним способом (З інтернету).

7. Ознайомтеся з поданим списком літератури. З'ясуйте, чи правильно оформлено бібліографію (див.: *Національний стандарт України ДСТУ 8302:2015*). **Виправте помилки у списку праць.**

Примітка. Сервіс «[Grafati](https://www.grafiati.com/uk/info/dstu-8302-2015/)» дозволяє оформлювати бібліографічні покликання згідно з вимогами стандарту ДСТУ 8302:2015 **автоматично** в онлайн-режимі (<https://www.grafiati.com/uk/info/dstu-8302-2015/>).

Зверніть увагу на приклади оформлення бібліографічних покликань згідно з ДСТУ 8302:2015. **Перейдіть за покликанням:** <http://izmail.maup.com.ua/biblioteka/akademichna-dobrochesnist2/dstu-8302-2015/prikladi-oformlennya-bibliografichnih-posilan-dstu-8302-2015>

Список літератури

1. Ажнюк Б. М. Мовна політика: Україна і світ : монографія. – Київ : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. – 420 с.

2. Барчук В. М. Структура мовної особистості: психолінгвістичний та етнолінгвістичний аспекти. *Українська мова*. 2025. № 1. – С.3 –23. URL: <https://ukrmova.iul-nasu.org.ua/wp-content/uploads/sites/8/2025/04/3..pdf> (дата звернення: 05.05.2025).

3. Бойко Л. П., Зубець Н. О. Компліментарність мовлення в діловій сфері. *Українська культура та ментальність: самобутність в умовах глобалізації* : матеріали III Всеукраїнської наук.-практ. конф., Сімферополь – Ялта, 26–28 січня 2012 р. – Сімферополь : Кримський інститут бізнесу УЕУ, 2012. – С. 80–82.

4. Данилевська О. Українська мова в українській школі на початку XXI століття: соціолінгвістичні нариси : монографія. – Київ : Видавничий дім «Киево-Могилянська академія», 2019. 364 с.

5. Кісс Н. С. Мовне питання в політичній риторичі України (на матеріалі президентських виборів 2019 року). *Українська мова*. 2020. № 1. – С. 98–112. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1_20/10.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

6. Лексикон львівський: поважно і на жарт / Наталя Хобзей, Ксеня Сімович, Тетяна Ястремська, Ганна Дидик-Меуш ; [авт. ідеї та відп. ред. Н. Хобзей]; НАН України, Ін-т українознавства імені І. Крип'якевича. Львів: [Ін-т українознавства імені І. Крип'якевича НАН України], 2009. – 670 с. (Діалектологічна скриня).

7. Макарець Ю. С. Статус і стан української мови в незалежній Україні: соціолінгвістичний вимір: монографія. К. : ЛАТ&К, 2019. 209 с.

8. Масенко Л. Конфлікт мов та ідентичностей у пострадянській Україні. – Київ : ТОВ «Видавництво “КЛІО”», 2020. – 176 с.

9. Масенко Л. Мова радянського тоталітаризму. Київ : ТОВ «Видавництво “КЛІО”», 2017. 240 с.

10. Масенко Л. Суржик: між мовою і язиком. 2-ге вид., зі змінами і доп. – Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2019. – 232 с.

11. Мовне законодавство і мовна політика: Україна, Європа, світ : зб. наук. пр. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 688 с.

12. Мосенкіс Ю. Л., Грабовий П. М., Фурса О. С. Феномен українського молодіжного сленгу (сутність, розвиток, контакти): монографія. – Київ ; Умань : ПП Жовтий, 2009. – 220 с.

13. Нередкова С. С. Українське мовлення соціуму Луганська : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Нац. ун-т ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2011. – 20 с.

14. Радевич-Винницький Я. К. Двомовність в Україні: теорія, історія, мововживання : монографія. Київ – Дрогобич : Посвіт, 2011. 592 с.

15. Ренчка І. Є. Мовна поведінка та мовна стійкість українців в умовах російсько-української війни (за романом Тамари Горіха Зерня «Доця»). *Українська мова*. – 2020. – № 3. – С. 75–91. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/3_20/7.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

16. Селігей П. Мовна свідомість: структура, типологія, виховання. – Київ : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2012. – 118 с.

17. Селігей П. О. Нездійснені мовні прогнози: уроки дає історія. *Мовознавство*. – 2020. – № 4. С. 3–23.

18. Ставицька Л. Арґо, жарґон, сленґ: соціальна диференціація української мови: монографія. – Київ : Критика, 2005. 464 с.

19. Ставицька Л. Короткий словник жарґонної лексики української мови. Київ : Критика, 2003. 336 с. URL: <http://ukr-zhargon.wikidot.com/> (дата звернення: 05.05.2025).

20. Цар І. М. Мовна адаптація молодих переселенців із Донбасу та Криму в білінгвальному середовищі. *Українська мова*. – 2020. № 1. С. 113–128. URL: https://iul-nasu.org.ua/pdf/ukrmova/1_20/11.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

21. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941). Стан і статус : монографія / пер. з англ. О. Соловей. Мюнхен : Сучасність, 1987. – 295 с.

22. Шевчук-Ключева О. В. Діти-білінгви: світовий досвід і українські реалії. *Українська мова*. 2019. № 2. С. 125–131.

8. Охарактеризуйте структуру (основні компоненти), змістове наповнення наукових тез.

9. Ознайомтеся з анотаціями на дві наукові статті з вашого фаху. Проаналізуйте їх за структурою, змістом, призначенням, мовним оформленням, обсягом. Поясніть, до яких наукових текстів найчастіше подають анотації.

10. Користуючись Українським правописом 2019 року, з'ясуйте, чи правильно написано скорочення. Виправте, де потрібно, помилки.

Запам'ятайте! Умовні графічні скорочення вимовляємо повністю і скорочуємо лише на письмі.

Див., вип., зб, пор., напр, кБ., і под., і т.д., і т. ін., та ін., пп., до н.е., дол., арк., п., вид., с.

11. Подивіться вебінар «Мистецтво академічного письма: практичні поради»

[\(<https://www.youtube.com/watch?v=TYtYqZDEVpE>\)](https://www.youtube.com/watch?v=TYtYqZDEVpE).

З'ясуйте, які проблеми порушено в запропонованому вебінарі. Поясніть поняття «академічна доброчесність», «плагіат».

ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ 15–16 **ТЕМА. МОВНА ОСОБИСТІТЬ ДОПОВІДАЧА**

План

1. Поняття наукової мовної культури.
2. Специфіка промови. Науковий виступ.
3. Культура фахової монологічної та діалогічної мови.
4. Основні принципи ораторського мистецтва.
5. Орфоепічна правильність мовлення.
6. Етика професійного дискусивно-полемічного спілкування.

Завдання

Під час виконання вправ обов'язково застосовуйте норми Українського правопису 2019 року.

1. З'ясуйте, який зміст вкладають у поняття «наукова мовна культура». Подайте дефініції термінів «риторика», «ораторська мова».

2. Поясніть поняття «промова», «доповідь». Назвіть види доповіді. Схарактеризуйте структуру доповіді. Які мовні засоби виконують функції контакту під час виголошення доповіді? Наведіть приклади.

3. Подивіться відеовиступ ученого, який досліджує проблеми, пов'язані з вашим фахом. Напишіть рецензію на обраний у мережі «Інтернет» відеовиступ, урахувавши такі ознаки мовлення: виразне / монотонне; вільне / скуте; офіційне;

легке / складне для сприйняття; інформаційно насичене; переконливе / непереконливе.

4. З'ясуйте поняття «суперечка». Які різновиди суперечки ви знаєте? Подайте визначення термінів «дискусія», «полеміка», «диспут», «дебати». Висвітліть особливості використання різних синтаксичних конструкцій у процесі суперечки (вступ у суперечку, сумніви в достовірності тези співрозмовника чи несприйняття тези, спростування аргументів суперника, антитеза тощо). Наведіть приклади.

5. Відредагуйте подані словосполучення, сполучення слів, речення.

Задати запитання, зворотня адреса, зворотній зв'язок, відрізнятися по діаметру, на сьогоднішній день, ведуча організація, підняти проблему, за частиномовною приналежністю, при дослідженні, так як, приводити приклад, приймати до уваги (до відома), завідуючий відділом, учбовий посібник, проводити при температурі, подавляюча частина, думки співпадають, при допомозі, дана наукова робота, другими словами, ведіть себе, отримати освіту, слідує виступаючий, на протязі дня, вірне рішення, не протирічить суті, помилки зустрічаються.

Т. В. Івановою був запропонований термін...; як бачимо, що автор торкнувся проблеми...

6. Перепишіть слова, позначаючи місце наголосу.

Магістерський, мережа, квартал, позаторік, первісний, видання, завдання, сторінки, кілометр, сімдесят, одинадцять, ознака, випадок, фольга, металургія, диспансер, порядковий, вимова, вимога, інструктори, два інструктори, договір, феномен, індустрія, нафтопровід, цемент, центнер, проміжок, багаторазовий, агрономія, гальмо, гальма, аркушик, відомість, добовий, зобразити, мабуть, позначка, дециметр.

7. Підготуйте коротку доповідь, у якій висвітліть одну з актуальних проблем, пов'язаних із вашим фахом. Поміркуйте, які слайди комп'ютерної презентації будуть супроводжувати вашу доповідь. Зверніть увагу на специфіку поєднання кольорів тла слайдів та символів на них.

8. Із запропонованих тем оберіть одну й висловіть своє бачення та обґрунтуйте позицію. Обсяг висловлювання має становити 15–20 речень.

8.1. Деякі діти так люблять школу, що хочуть залишатися в ній усе життя. Ось із них і виходять учені (Гуго Штейнгауз).

8.2. Зачиніть двері перед усіма помилками, і істина не зможе увійти (Рабіндранат Тагор).

8.3. Роби те, до чого народжений, будь справедливий і миролюбний громадянин, і досить із тебе (Григорій Сковорода).

ПЕРЕЛІК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічне письмо та доброчесність : навч.-метод. посіб. / авт.-уклад.: І. Насмінчук, Л. Громик. Кам'янець-Подільський : ЗВО «ПДУ», 2024. 256 с. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/13387/1/%D0%90%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D0%B8%D1%81%D1%8C%D0%BC%D0%BE%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%BC%D1%96%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%2C%20%D0%93%D1%80%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BA.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).
2. Вихованець І. Розмовляймо українською : мовознавчі етюди. Київ : Пульсари, 2012. 160 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Vykhovanets_Ivan/Rozmovliaimo_ukrainskoiu (дата звернення: 05.05.2025).
3. Волкотруб Г. Й. Стилїстика ділової мови : навч. посіб. Київ : МАУП, 2002. 208 с. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?Z21ID=&I21DBN=UKRLIB&P21DBN=UKRLIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=online_book&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=FF=&S21STR=ukr0000605 (дата звернення: 05.05.2025).
4. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. Київ : Наук. думка, 2010. 432 с.
5. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 624 с.
6. Довідник з культури мови : посіб. / С. Я. Єрмоленко та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ : Вища шк., 2005. 399 с.
7. ДСТУ 4163:2020. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлення документів. [На заміну ДСТУ 4163-2003 ; чинний від 2021-09-01]. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2021. III, 26 с. URL: https://zakon.help/files/article/11494/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%204163_2020.pdf (дата звернення: 05.05.2025).
8. Колоїз Ж. В. Основи академічного письма : практикум. Кривий Ріг : ФОРМ Маринченко С. В., 2019. 178 с. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/3236> (дата звернення: 05.05.2025).
9. Культура мови на щодень / Н. Я. Дзюбишина-Мельник та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко ; НАН України, Ін-т укр. мови. Київ : Довіра, 2000. 170 с. URL: <http://kultura-movy.wikidot.com> (дата звернення: 05.05.2025).
10. Мацько Л. І., Кравець Л. В. Культура української фахової мови : навч. посіб. Київ : Академія, 2007. 360 с. URL:

http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/3685/kul%27tura_ukrains%27kogo_fahovogo_movlennya.pdf (дата звернення: 05.05.2025).

11. Погиба Л. Г., Грибіниченко Т. О., Голіченко Л. М. Українська мова фахового спрямування : підруч. Київ : Кондор, 2012. 350 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0001012> (дата звернення: 05.05.2025).

12. Семеног О. М. Культура наукової української мови : навч. посіб. 2-ге вид., стереотип. Київ : Академія, 2012. 216 с.

13. Семеног О., Фаст О. Академічне письмо: лінгвокультурологічний підхід : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2015. 221 с.

14. Томан І. Мистецтво говорити / пер. з чес. В. І. Романця. Київ : Політвидав України, 1986. 223 с. : іл. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Toman_Jiri/Mystetstvo_hovoryty/ (дата звернення: 05.05.2025).

15. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; Ін-т української мови ; Український мовно-інформаційний фонд. Київ : Наук. думка, 2019. 392 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf> (дата звернення: 05.05.2025).

16. Універсальний довідник з ділових паперів та ділової етики. Київ : Довіра, 2003. 623 с.

17. Шевчук С. В., Клименко І. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. 5-те вид., випр. і доп. Київ : Алерта, 2019. 640 с.

18. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підруч. Київ : Алерта, 2023. 536 с. URL: dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/17879 (дата звернення: 05.05.2025).

Словники

1. Великий російсько-український політехнічний словник = Большой русско-украинский политехнический словарь : близько 160 000 слів та словосполучень / за ред. О. С. Благовещенського ; уклад.: О. С. Благовещенський та ін. Київ : Чумацький Шлях, 2002. 749 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0008751> (дата звернення: 05.05.2025).

2. Новий російсько-український політехнічний словник : 100 000 термінів і термінів-словосполучень / уклад. М. Г. Зубков. Харків : Гриф, 2005. 952 с.

3. Орфоепічний словник української мови : у 2 т. / уклад.: М. М. Пещак та ін. ; за ред.: М. М. Пещак, В. М. Русанівського. Київ : Довіра, 2001–2003. Т. 1. 2001. 955 с. ; Т. 2. 2003. 920 с.

4. Російсько-український словник з інженерних технологій : понад 40 000 термінів / М. Ганіткевич, Б. Кінаш. 2-ге вид. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2013. 1024 с. URL: http://tc.terminology.lp.edu.ua/TK_Books/SS9_HanitkevychM_Ros-

-
- [ukr slovnyk z inzhener tekhnolohij/HanitkevychM_Ros-ukr slovnyk z inzhener tekhnolohij_SS9.pdf](#) (дата звернення: 05.05.2025).
5. Російсько-український словник наукової термінології : Біологія. Хімія. Медицина / С. П. Вассер та ін. Київ : Наук. думка, 1996. 660 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Vasser_Solomon/Rosiisko-ukrainskyi_slovnyk_naukovoii_terminolohii_Biologiia_Khimiia_Medytsyna (дата звернення: 05.05.2025).
6. Російсько-український словник наукової термінології : Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос / В. В. Гейченко та ін. Київ : Наук. думка, 1998. 892 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0002748> (дата звернення: 05.05.2025).
7. Російсько-український словник наукової термінології : Суспільні науки / Й. Ф. Андерш та ін. Київ : Наук. думка, 1994. 600 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000543> (дата звернення: 05.05.2025).
8. Словник новітніх англізмів / укл. Л. Белей, А. Гончаренко, М. Ківу, І. Олександрук. Київ : Наук. думка, 2022. 320 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/1EUFAKfLLF-wrhkujkHYO9wajjmHFjUqi/view> (дата звернення: 05.05.2025).
9. Словник російсько-український політехнічний / уклад.: В. С. Підлипенський, В. М. Петренко ; за ред. В.Т. Бусела. Київ : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2000. 512 с.
10. Словник української мови : в 11 т. / АН УРСР, Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 1–11. URL: <http://www.inmo.org.ua/sum.html> (дата звернення: 05.05.2025).
11. Словник української мови : у 20 т. / НАН України, Укр. мов.-інформ. фонд. Київ : Наук. думка, 2010– . Т. 1–15. URL: <https://sum20ua.com/Entry/index?wordid=1&page=0> (дата звернення: 05.05.2025).

Інтернет-ресурси

1. Академічне письмо – потенціал наукової фахової української мови : вебінар : YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=fyp3e6QnAi0> (дата звернення: 05.05.2025).
2. Антоненко-Давидович Б. Як ми говоримо : вебсайт. URL: <http://yak-my-hovorymo.wikidot.com> (дата звернення: 05.05.2025).
3. Бізнес говорить українською : онлайн-курс : Є-Мова. URL: https://course.emova.language-ua.online/courses/course-v1:UDF+UA101+2023_05/about (дата звернення: 05.05.2025).
4. Мовити. Мотиви : онлайн-курс : EdEra. URL: https://ed-era.com/?s=%D0%BC%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%B8&id=904&post_type=courses (дата звернення: 05.05.2025).

-
5. МовиТи : онлайн-курс про те, як залюбитись в українську : EdEra. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/1696> (дата звернення: 05.05.2025).
  6. Національна комісія зі стандартів державної мови : вебсайт. URL: <https://mova.gov.ua> (дата звернення: 05.05.2025).
  7. Освітній проєкт «Мова – ДНК нації» : вебсайт. URL: <http://www.ukr-mova.in.ua> (дата звернення: 05.05.2025).
  8. Словопедія : вебсайт. URL: <http://slovopedia.org.ua> (дата звернення: 05.05.2025).
  9. Українська за 27 уроків : онлайн-курс : Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua/course/course-v1:Prometheus+UKR101+2020> (дата звернення: 05.05.2025).
  10. Українська мова : онлайн-курс : EdEra. URL: <https://study.ed-era.com/uk/courses/course/5120> (дата звернення: 05.05.2025).
  11. Шліхта Н. Мистецтво академічного письма: практичні поради : вебінар. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=TYtYgZDEVpE> (дата звернення: 05.05.2025).
  12. OnlineCorrector : YouTube : вебсайт. URL: <https://onlinecorrector.com.ua> (дата звернення: 05.05.2025).

Навчально-методичне видання

Віктор Олександрович Дворянкін

**ДІЛОВА ТА НАУКОВА УКРАЇНСЬКА МОВА:
методичні вказівки
до практичних занять (модуль 2)
для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти**

Самостійне електронне мережеве видання

Публікується в авторській редакції